

Internace biskupa Josefa Hloucha

František Kolouch

Po únoru 1948 se římskokatolická církev stala novému režimu značně nepohodlnou. KSČ se ji nejdříve snažila oddělit od Říma, ovládnout ji a vytvořit z ní národní církev, podřízenou státu. Veškeré tyto snahy však vyzněly naprázdno. Biskupové v čele s pražským arcibiskupem Josefem Beranem odmítli podřídit církev státu a komunisté se rozhodli pro jejich izolaci. Vše vyvrcholilo po vyhlášení státem řízené Katolické akce, kterou biskupové odsoudili pastýřským listem, jenž se četl 19. června 1949 na Boží Tělo. I když Katolická akce skončila krachem, československá vláda 21. června oficiálně oznámila, že přebírá vyřešení církevní otázky do svých rukou. Od Božího Těla 1949 byli biskupové internováni ve svých rezidencích. O důležitých záležitostech na konzistořích začali rozhodovat státní zmocněnci a krajští církevní tajemníci. Pod dohled StB se dostal i českobudějovický biskup Josef Hlouch.

Studie se věnuje internaci biskupa Hloucha v letech 1949–1968. Nejdříve popisuje období po 19. červnu 1949, kdy byl pod dohledem příslušníků StB a vládního zmocněnce, pak přísnou izolaci v budově biskupství v letech 1950 – 1951 a jeho následné odstranění z diecéze v březnu 1952. Stěžejní část studie se věnuje období internace biskupa Hloucha mimo diecézi, kdy byl postupně SÚC¹ přemísťován po různých utajovaných místech. V rámci studie jsou představena jednotlivá internační místa a samotný režim internace.

1. POD DOHLEDEM STB A VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE

V neděli 19. června při slavnosti Božího Těla v Českých Budějovicích odsoudil biskup Hlouch Katolickou akci řízenou státem a zkritizoval zásahy státu do života církve. Po návratu na konzistoř zjistil, že budova je obsazena příslušníky StB a několika úředníky z MŠVU.² Biskupovi byl

---

¹ Státní úřad pro věci církevní, založen v roce 1949, v roce 1956 byl nahrazen Sekretariátem pro věci církevní.

² Ministerstvo školství, věd a umění.

předán dekret MŠVU o jmenování zmocněnce. V pondělí 20. června zahájil na konzistoři svou činnost (výkon dozorcího práva) Josef Nožička. Josef Hlouch ho velmi dobře znal, Nožička byl místopředsedou a plánovacím referentem KNV. Biskup se proti rozhodnutí ministerstva okamžitě odvolal a ostře reagovala i celá řada diecézních kněží.³

Dne 14. října 1949 byly vydány proticírkevní zákony. Byl zřízen Státní úřad pro věci církevní (SÚC) s pravomocemi ministerstva a zákon o hospodářském „zabezpečení“ církví státem. Biskup Hlouch inicioval společně se svým kancléřem Karlem Tomšů⁴ protestní podpisovou akci proti zákonu o hmotném zajištění církví. Řada kněží ji okamžitě podepsala. Mimo jiné zde bylo uvedeno: „Zákon je nanejvýš asociální a nespravedlivý, proč je nutno jej za všech okolností odmítnout...“⁵

S šířením tiskovin mu pomáhal vedle kancléře i jeho sekretář Stanislav Brabec. Biskup také zařídil, aby se na konzistoř kromě nevyhnutelných úředních záležitostí nikdo z diecézních kněží neobracel. Zmocněnec si ve svých hlášeních stěžoval, že týdenní pošta klesla z průměrných 40 jednacích čísel na polovinu.⁶ Biskupovi tajně pomáhali v těchto aktivitách šofér Antonín Běhavka, domovník František Bárta a dvě biskupovy hospodyně, Abína Hušková (řeholním jménem Blanka) a Aloisie Hauserová (Fidelis).⁷

Státní úřady se rozhodly nekompromisně zastavit veškeré ilegální aktivity českobudějovického biskupa a v polovině října P. Karla Tomšů s P. Stanislavem Brabcem zatkli. Společně byli dne 31. ledna 1951 Státním soudem v Praze odsouzeni za velezradu.⁸ Josef Hlouch tak přišel o své dva nejvěrnější pomocníky. Brzy na to mu byl „schválen“ jako nový se-

³ Tomáš FABER, „Zmocněnci ministerstva školství, věd a umění (MŠVU) na biskupské konzistoři v Českých Budějovicích v letech 1949–1956,“ *Studia theologica* 12, č. 2 [40] (2010): 35–53, zde 35–36.

⁴ P. Karel Tomšů (nar. 30. 7. 1911, zemř. 25. 1. 1982), vysvěcen 21. 6. 1936, působil ve Veselí nad Lužnicí a v Týně nad Vltavou, od 1. 9. 1938 jmenován kancelistou a ceremoniářem na biskupství, od 1. 10. 1940 sekretář konzistoře, od 1. 9. 1948 kancléřem, vězněn a byl mu odebrán státní souhlas k výkonu duchovního, pracoval jako pomocný dělník na silnicích. Dne 1. 1. 1952 jmenován administrátorem do Dolního Bukovska, později byl v Neustupově (15. 9. 1960), od 1. 10. 1968 v Bechyni.

⁵ ABS, fond H./MV, H-373, operace Tajná diecéze, s. 445, výpověď P. Říhy ze dne 28. 4. 1953.

⁶ FABER, „Zmocněnci ministerstva školství,“ s. 40.

⁷ NA, fond SÚC, inv. č. 169, karton 195, zpráva zmocněnce Nožičky ze dne 8. srpna 1949.

⁸ Mons. P. Karel Tomšů byl odsouzen ke třem letům a P. Stanislav Brabec k deseti letům odnětí svobody.

kretář P. Vladimír Vlček,⁹ který dosud působil v Českém Krumlově. Bylo mu však zakázáno bydlet na konzistoři. Dne 21. listopadu byl přidělen SÚC na českobudějovické biskupství také nový vládní zmocněnec, dosavadní tajemník JNV JUDr. Jaroslav Brandejs. Dne 28. listopadu se představil biskupovi, a jak vyznívá z jeho zpráv SÚC, nasadil proti biskupovi ostřejší postup než jeho předchůdce. Přivedl si sebou koncipienta Josefa Kalu a účetního Karla Kubovce, oba byli „uvolnění“ ze služeb JNV. Dále nařídil, že 72letý generální vikář Jan Cais bude úřadovat přímo pod dohledem na konzistoři.¹⁰

Biskup Hlouch požádal nového zmocněnce o intervenci za propuštění zatčeného Karla Tomšů. Marně. JUDr. Brandejs to rezolutně odmítl s tím, že se jedná o člověka, ke kterému nemá důvěru, aby byl úředníkem na konzistoři. Naopak, novým zmocněncem mu byl „odebrán“ i další důležitý blízký člověk, a to správce budovy František Bárta. Byl důležitou spojkou mezi biskupem a duchovními i civilními osobami v Českých Budějovicích. Další omezení se týkalo pošty. Z příkazu SÚC mu byl úplně omezen přístup k ordinariátní poštovní schránce. Veškerá pošta tak začala procházet rukama zmocněnce a jen on rozhodoval, co si biskup přečte a co ne. Josefu Hlouchovi byla od 1. ledna zrušena i soukromá poštovní schránka. Ten požádal poštu, aby mu byla ponechána alespoň poštovní schránka pro jeho privátní poštu, především doporučenou, na což má právo jako každý jiný občan republiky. Brandejs ve své zprávě mimo jiné k tomu uvádí: „Poštovní úřad mu jeho privátní schránku ponechá, ale pouze nezamykatelnou přihrádku (až dosud zamykatelnou), což má určité výhody.“¹¹

Josefu Hlouchovi bylo jasné, že izolace jeho osoby bude stále intenzivnější, a tak se pokusil ovlivnit, co se jen dalo. V předtuše likvidace a uzavření biskupského semináře¹² dne 18. prosince 1949 předčasně vysvětil několik nových kněží. Jednalo se o studenty posledního ročníku semináře. Studovali ještě do dubna 1950 a pak byli biskupem Hlouchem posláni do farností.¹³

⁹ P. Vladimír Vlček (nar. 28. 3. 1924), kněz na odpočinku v Ševětíně, čestný kanovník Katedrální kapituly u sv. Mikuláše v Českých Budějovicích od 1. 2. 2000.

¹⁰ FABER, „Zmocnění ministerstva školství,“ s. 41.

¹¹ NA, fond SÚC, inv. č. 169, karton 195, zpráva zmocněnce JUDr. Brandejse z 31. prosince 1949.

¹² O Velikonocích roku 1950 naposledy navštívil bohoslovce a v červenci 1950 byla budova zabrána armádou.

¹³ Archiv autora, vzpomínky Mons. Václava Kulhánka z Českých Budějovic, zvuková nahrávka rozhovoru s autorem ze dne 26. října 2011.

V době, kdy došlo k mučednické smrti P. Josefa Toufara, církevním procesům a zesílení proticírkevní propagandy, začal českobudějovický biskup prostřednictvím svého zpovědníka ThDr. P. Kašpara Štojdla a řeholní sestry Everisty¹⁴ budovat ilegální kurýrní síť, která by mu umožnila kontakt s diecézí. Důležitým spolupracovníkem byl P. Václav Říha,¹⁵ který zajišťoval kontakt biskupa Hloucha s konzistoří v Brně, Olomouci, Hradci Králové a Litoměřicích. S doručováním zpráv mu pomáhal ThDr. Josef Šídlo, bývalý rektor biskupského semináře v Českých Budějovicích, a ThDr. P. Augustin Malý, profesor ze zrušeného semináře. Spojení s pražským arcibiskupstvím zajišťoval pracovník knihkupectví Klas v Českých Budějovicích František Flidr, který vozil zprávy do Ruppova knihkupectví v Jindřišské ulici, kde si je osobně vyzvedával až do svého zatčení tajemník arcibiskupa ThDr. Boukal. Kontakt s biskupem udržovala i jeho sestra Anežka Cejpková.¹⁶

Zmocněnec Brandejs se snažil odstranit postupně všechny biskupovy oddané spolupracovníky a zaměstnance konzistoře. Překázal mu i osobní řidič biskupa, Antonín Běhavka. Byl odvolán a režim biskupovi pak nezákonně odebral i jeho auto Tatra 8, které dostal po svém uvedení do úřadu od chrámového družstva. Biskupovi byl zastaven i plat. Z archivních materiálů také vyplývá, že biskup zkusil požádat o zlepšení poměrů na konzistoři přímo na KNV. Dne 18. února požádal o rozhovor krajského církevního tajemníka Josefa Jindru.¹⁷ Ten mu nevyhověl, a ani nemohl, cílem SÚC byla úplná izolace českobudějovického biskupa. Dne 27. února 1950 rozeslal tajemník KNV v Českých Budějovicích Jan Lusk důvěrnou zprávu všem církevním referentům ONV, že z důvodu „osobní ochrany“ byl krajským velitelstvím StB přidělen českobudějovickému biskupovi orgán. Pro biskupa Hloucha to znamenalo zostření jeho dohledu, kdy ho neustále na každém kroku doprovázel příslušník StB. Jeho přítomnost ponižovala biskupa před veřejností. Šlo o opatření „proti eventuálním provokačním úmyslům vůči jeho osobě.“¹⁸

¹⁴ Everista, sestra boromejka, civilním jménem Marie Soukupová, pracovala jako zdravotní sestra na chirurgickém oddělení českobudějovické nemocnice.

¹⁵ P. Václav Říha (1923, Praha – 1956, věznice Mírov) vysvěcen v Českých Budějovicích v roce 1948, prefekt chlapeckého semináře, spirituál bohosloveckého semináře, od roku 1949 ilegální činnost, 1952 zatčen a odsouzen na dvanáct let za velezradu, dne 29. 9. 1956 zemřel po mimořádné vězeňské prohlídce na srdeční infarkt.

¹⁶ ABS, V- 619 České Budějovice, vyšetřovací spis P. Jarolímka.

¹⁷ NA, fond SÚC, inv. č. 169, karton 195, zpráva církevního tajemníka KNV ze dne 18. února 1950.

¹⁸ FABER, „Zmocněnci ministerstva školství,“ s. 42–43.

Ve čtvrtek dne 20. dubna 1950 zemřel generální vikář Mons. ThDr. Jan Cais. Biskupa Hloucha jeho smrt citlivě a bolestně zasáhla. V pátek mu zmocněnec dovolil odjet za doprovodu příslušníků StB na prosekturu, kde se u rakve zemřelého mohl pomodlit. Na sobotu 24. dubna byl naplánován pohřeb, ale biskupovi byla již účast zakázána. Smrt generálního vikáře přinesla režimu možnost ještě přísněji biskupa omezit. Biskup navrhl do této funkce třeboňského děkana P. Antonína Jarolímk¹⁹, ale SÚC jeho návrh zamítl a jmenoval generálním vikářem prorežimního „pokrokového“ kněze P. Josefa Buchtu.²⁰

2. IZOLACE BISKUPA NA KONZISTOŘI

Od 24. dubna 1950 byla izolace biskupa zpřísněna. Zde již můžeme mluvit o přímé internaci Josefa Hloucha na konzistoři. Z nařízení SÚC měl návštěvy jen na povolení, bylo mu zakázáno opouštět rezidenci, budova byla nepřetržitě ve dne v noci hlídána a byl mu přidělen další osobní strážce. Ten ho doprovázel i při každodenní procházce po zahradě. V budově byla osobní stráž biskupa, strážci u vchodu a dvě řeholní sestry starající se o biskupovu domácnost. Každý den docházel na biskupství do své kanceláře zmocněnec a generální vikář.

Biskup Hlouch, stejně jako ostatní biskupové, svou izolaci předpokládal, což dokazuje předčasné svěcení novokněží a budování tajné kurýrní sítě. Nyní však bylo třeba vytvořit náhradní hierarchii. Problémem bylo udělování svěcení a pravomocí bez vědomí a rozhodnutí Vatikánu. Tento problém řešily tzv. „mexické fakulty“, které Vatikán svěřil českým biskupům. Biskupové tak mohli přenést některé své pravomoci na vikáře a děkany. I českobudějovický biskup Josef Hlouch v tomto duchu

---

¹⁹ P. Antonín Jarolímek (21. května 1894, Vilín na Milevsku – 2. března 1970), bratr Stanislav opat na Strahově, zemřel v roce 1951 ve vězení, letech 1945–1948 člen ČSL, jmenován v roce 1948 kanovníkem, ale stát jmenování neuznal, a proto byl jmenován čestným kanovníkem, administrátor děkanství v Českých Budějovicích, v roce 1950 přeložen do Třeboně.

²⁰ P. Josef Buchta (10. března 1912, Štěpánkovice – 9. října 2000, Mladá Boleslav), vysvěcen byl v roce 1938 v Olomouci. Za války sloužil v Komárově u Opavy, byl však zatčen a vypovězen do Protektorátu Čechy a Morava, stal se kaplanem v Olomouci u sv. Mořice, pomáhal partyzánům a v březnu 1945 přešel frontu a působil jako zpravodaj Rudé armády, vstoupil do KSČ, v únoru 1948 člen AV NF, byl ustanoven správcem farnosti v Březové a v červnu 1949 se stal členem krajského výboru tzv. „Katolické akce“.

postupoval a pověřil svého spolupracovníka P. Říhu, aby zajistil tajné fakulty a jmenování. Ten se s biskupem setkal, když strážci museli pro zhoršený zdravotní stav přece jen nemocného biskupa odvézt na vyšetření do nemocnice v Českých Budějovicích. Strážce oklamal tak, že se převlékl za doktora. Setkání pomohla vždy zprostředkovat řádová sestra Evarista z chirurgického oddělení a jeho primář MUDr. Domanský. Sestra Evarista také předávala zprávy biskupovi při jeho návštěvách v nemocnici a v rezidenci, kam mu chodila podávat injekce. Vždy ke konci návštěvy si šla umýt ruce do koupelny a zprávu vložila do schránky u umyvadla.²¹

Tajné fakulty k jmenování P. Říha zajistil. Předal mu je sekretář litoměřického biskupa Josef Šmídl a Karel Otčenášek. Biskup Hlouch kontaktoval tajným dopisem třeboňského děkana Jarolímka a jmenoval ho tajným generálním vikářem. Jako svého zástupce si Josef Hlouch vybral ThDr. P. Augustina Malého, profesora z kněžského semináře. Jeho poradcem jmenoval ThDr. P. Josefa Šídla.²²

Úplné odloučení od světa a stres z jednání s komunistickou mocí se brzy projevilo zhoršením biskupova zdravotního stavu. Několikahodinové debaty s církevním tajemníkem, zmocněncem a úředníky SÚC ho vyčerpávaly. Byl slabý na srdce, špatně dýchal a nesnášel kouř z cigaret, které úředníci kouřili. Často ho nepříjemné diskuze rozčilovaly. Ve zprávě církevního tajemníka z prosince 1951 o přeložení kněží se například uvádí: „Poslední dvouhodinová rozmluva skončila tak, že biskupovi z rozčilení a napětí popraskaly oční cévy, ale nepovolil. Použili jsme všech možných argumentů i těch, že mu nebude povolena na vánoce návštěva sourozenců.“²³ Biskupovi se také začaly opakovat srdeční záchvaty. Velmi se obával o své zdraví. Ke zhoršení zdravotního stavu došlo i z důvodu nedostatečné odborné péče, kterou biskup Hlouch zatím měl. Od roku 1947 ho měl v péči prof. MUDr. Jaroslav Pojer z Brna. Ten biskupa léčil až do jara roku 1950, kdy začala biskupova zpřísněná internace v budově biskupství. Pomoci biskupovi se rozhodla jeho rodina. Dne 2. listopadu 1951 požádal písemně, na základě předešlého rozhovoru se zmocněncem, bratr biskupa Hloucha JUDr. František Hlouch o možnost návštěvy prof. Jaroslava Pojera. Zároveň požádal, zda ho do

²¹ ABS, fond H/MV, H-373, protokol z výsledku P. Říhy, KV StB České Budějovice.

²² ABS, V-619, KV StB České Budějovice, vyšetřovací spis Antonína Jarolímka z 5. 3. 1952, s. 2–3.

²³ Eva ŠRAJEROVÁ, *Českobudějovický biskup ThDr. Josef Hlouch*, České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 1997, s. 16.

Českých Budějovic může doprovodit a setkat se tak s bratrem. Žádosti bylo vyhověno.²⁴

Právě návštěva příbuzných či alespoň dopis od rodiny byly jedinou světlou chvilkou pro trpícího biskupa. Ze začátku internace dojížděla za bratrem sestra Anežka, ale kontakt s ní se neustále omezoval. Dne 5. července oslavil biskup ve své izolaci 25. výročí kněžského svěcení. Využil výročí a požádal o umožnění návštěvy sourozenců. Jako důvod uvedl, že by jim chtěl poděkovat za podporu v době studií. K návštěvě došlo dne 8. července 1951 a byla pro biskupa velkým povzbuzením.²⁵

3. AKCE H

V březnu 1952 byl českobudějovický biskup Josef Hlouch odvezen z konzistoře do internace mimo diecézi. Důvodů bylo několik. Z pohledu SÚC byl Josef Hlouch i přes svou izolaci na konzistoři stále „nebezpečný třídní nepřítel“, který se nejen snažil stále zasahovat do chodu diecéze, ale především klást státní moci neustále nějaké překážky. Například v únoru 1951 se SÚC rozhodl ve spolupráci s krajskou církevní pětkou doplnit sbor kanovníků katedrální kapituly u sv. Mikuláše svými „vlasteneckými“ kněžími. S navrženými kandidáty však biskup Hlouch nesouhlasil. Přesto se krajská církevní pětka rozhodla je jmenovat. Noví kanovníci byli instalováni dne 15. března. Jednalo se o P. Františka Čecha, P. Antonína Titmana a P. Františka Gabriela. Biskup Hlouch jejich zvolení ignoroval. Další konflikt přišel vzápětí. Nový předseda SÚC Zdeněk Fierlinger přišel s ojedinělým plánem, který spočíval v tom, že biskupové podepíší slib věrnosti republice. K podpisu však záměrně nebyli pozváni všichni. Biskup Hlouch nebyl k podepsání slibu republiky pozván, jelikož již předtím dával jasné najevo a naznačoval, že by případné podepsání odmítl. Zdeněk Demel uvádí, že se slavnosti jmenování nových kanovníků zúčastnilo 128 diecézních kněží a po obřadech zaslali biskupovi dopis, ve kterém ho požádali, aby se kladně vyjádřil ke slibu věrnosti a složil ho. Biskup byl překvapen množstvím podpisů, ale nevyjádřil se.²⁶

²⁴ NA, fond SÚC, karton 195, žádost bratra biskupa JUDr. Františka Hloucha ze dne 2. listopadu 1951.

²⁵ NA, fond SÚC, inv. č. 169, karton 195, zpráva zmocněnce Sotony, Pěťadvacetileté výročí biskupa dr. Josefa Hloucha.

²⁶ Zdeněk DEMEL, *Pod dohledem církevních tajemníků*, Brno: CDK, 2008, s. 165.

Na počátku roku 1952 došlo k postupnému odhalení tajné kurýrní sítě a všech ilegálních aktivit biskupa Hloucha. Domnívám se, že to byl jeden z nejdůležitějších důvodů, proč ÚV KSČ a SÚC schválil internaci biskupa Hloucha mimo jeho diecézi. Začalo zatýkání. V akci „Tajná diecéze“ bylo zatčeno 14 osob. Později, v soudním procesu ve dnech 17.–19. září 1953, byli všichni odsouzeni za velezradu.²⁷ Potrestán musel být i biskup. O odstranění biskupa bylo rozhodnuto. Začala se připravovat akce H (Hlouch). Odsunem biskupa Hloucha z konzistoře chtěla státní moc především zabránit jeho další „protistátní“ činnosti. Dne 28. března 1952 vydala trestní komise národního výboru v Českých Budějovicích trestní oznámení, které bylo biskupovi odpoledne dne 29. března předáno. Za výkon duchovenské činnosti bez složení předepsaného slibu, maření opatření SÚC a za nepřátelský postoj vůči lidově demokratickému zřízení mu byla uložena pokuta 50 tisíc Kč a určen pobyt mimo konzistoř. Místo k pobytu mu určilo ministerstvo vnitra.²⁸

Odvoz byl naplánován na 19. hodinu, ale z obavy, že by si převozu mohl někdo všimnout, ho odložili až po setmění. Auto, které mělo biskupa odvézt, bylo vyzdobeno jako na svatbu. Jakmile se setmělo, byl ThDr. Josef Hlouch v doprovodu obou řádových sester Fidelis i Blanky odvezen z Českých Budějovic. Cílem noční eskorty byl opuštěný fran-tiškánský klášter v Kadani.²⁹ Později se biskup Hlouch svěřil jednomu z přátel, jak proběhly jeho poslední chvíle na konzistoři:

Nařídili mu, aby si sbalil nějaké prádlo. Pan biskup stáhl ze své postele prostěradlo a do něho si balil nějaké své věci: košile, punčochy, kapesníky apod. Potom si ze své kaple vyzvedl velebnou svátost a dal si ji na prsa. Dolů nenechali ho jet výtahem, musel po schodech. Vyprávěl nám o tom, jak na schodech, v těch místech, kde je velký kříž, upadl pod tím rancem na zádech. Když se zvedl, volal silným hlasem: Já jsem zde řádně ustanoveným biskupem, nemáte práva mne odtud odvádět! V tu chvíli policisté jakoby oněměli, nebyli na chvíli schopni ani slova. Takový výstup od pokorného biskupa nečekali. A potom se už auto s naším milovaným biskupem vzdalovalo od města a on na prsou nesl velebnou svátost ze své kapličky a žehnal městům a dědinám a všem místům, kudy ho vezli do ústraní. Nastala těžká doba odloučení.³⁰

²⁷ ABS, V-619 České Budějovice, vyšetřovací spis P. Jarolímka.

²⁸ SOA Třebon', odd. České Budějovice, fond biskupství, trestní nálezy JNV České Budějovice ze dne 28. března 1952.

²⁹ ŠRAJEROVÁ, *Českokobudějovický biskup ThDr. Josef Hlouch*, s. 18.

³⁰ Martin WEIS, *Minutěnky vzpomínek na pastýře lidu svého*, Praha: Panevropa, 1999, s. 53.

4. INTERNACE MIMO DIECÉZI

V Kadani byl biskup Josef Hlouch zadržován do září 1952. Upnul se k psaní. Dozorci mu propůjčili psací stroj a prakticky každý den napsal několik stran. Během pěti měsíců internace tak vznikl *Cyklus rozjímání o mši svaté* přesahující 300 stran textu. S prací začal na svátek Nanebevzetí Panny Marie dne 15. srpna 1952. Prakticky se jedná o duchovní rozjímání nad liturgií a jednotlivými částmi mše svaté.³¹

Z únosu biskupa a jeho internace mimo diecézi byla šokována jeho rodina na Moravě. Jeho sestry Anežka a Anastázie odjely do Kadaně v naději, že snad svého bratra zahlédnou v oknu, ale marně. Biskup Hlouch byl od svých sourozenců úplně odříznut a ani netušil, že perzekuce bude čekat i je. Především jeho sestru Anežku. Později, dne 22. srpna 1953 byla Anežka zatčena a následně uvězněna.³² Jedinou oporou pro českobudějovického biskupa byly v těchto těžkých chvílích sestry Blanka a Fidelis, které byly do internace převezeny spolu s ním z biskupské konzistoře. Byly s ním internovány již přes dva roky. Na konci léta se však s nimi musel rozloučit. Státní úřady rozhodly o jeho přemístění, a to bez nich.

V září 1952 byl českobudějovický biskup Josef Hlouch převezen do Růžodolu (původně Rosenthal) u Liberce. Převoz probíhal opět v noci, a když projížděli nějakou vesnicí či městem, musel být přikryt dekou. Eskortu jela do Růžodolu oklikami a cesta tak byla velmi dlouhá. Dům, či lépe řečeno vila, ve které byl zadržován, dnes již neexistuje. Jednalo se o vilu majitele slévárny na konci Nové ulice, která později sloužila potřebám StB. V roce 1968 byla zbořena při rozšiřování zdejšího letiště.³³

V Růžodole se biskup Hlouch ke své radosti setkal s pražským arcibiskupem Beranem, který zde byl zadržován již od 2. dubna 1951. Právě díky jeho pozdějším vzpomínkám si můžeme udělat obraz, jak bylo s biskupy zacházeno. Byl předtím zadržován v arcibiskupském záměčku v Roželově u Rožmitálu.³⁴ Spolu s pražským arcibiskupem přivezli

³¹ JOSEF HLOUCH, *Cyklus rozjímání o mši svaté*, cyklostyl (arcibiskupská knihovna v Olomouci), Kadaň 1952.

³² Archiv autora, vzpomínky Anny Zbořilové na svou tetu Anežku Cejpkovou ze dne 7. června 2013.

³³ Stanislava VODIČKOVÁ, *Uzavírám vás do svého srdce: Životopis Josefa kardinála Berana*, Praha: CDK, 2009, s. 245.

³⁴ V arcibiskupském záměčku v Roželově byl zadržován od 7. března 1951.

z Roželova i sestry, které byly určeny k jeho obsluze: Mladu,³⁵ Konradu³⁶ a Eugonii Procházkovou.³⁷ Jednalo se o sestry z České kongregace dominikánek. Všechny byly přivezeny z internačního tábora v Bohosudově.

Předtím, než státní úřady přivezly biskupa Hloucha, nemohl mít pražský arcibiskup ani noviny a měl zakázanou korespondenci. Příjezd českobudějovického biskupa pro něj znamenal zlepšení poměrů. Později Josef Beran vzpomínal:

Do Růžodolu jsme přijeli k ránu. Ze začátku jsem byl v tomto místě sám. Nesměl jsem mít radio ani noviny. Byl jsem úplně izolován. Bylo to zde těžké. Byla mi zakázána i korespondence se sestrou. Až teprve později do Růžodolu přivezli pana biskupa Josefa Hloucha. Ten měl korespondenci povolenou, a tak ji povolili i mně. Jednou za dva měsíce jsem mohl sestře napsat, pouze sestře.³⁸

Celý dům byl přizpůsoben izolaci zadržovaných biskupů. Okna byla zamřížována a celý objekt byl pod velmi přísnou ostrahou. Režim zde byl velmi přísný, biskupové byli neustále odposloucháváni a kontrolováni. Biskupové ani sestry nesměli otevírat okna a větrat. Vycházky do zahrady byly jen hodinové. I přes povolenou korespondenci se ani rodiny a příbuzní biskupů nic nedozvěděli. Všechny dopisy byly cenzurovány a byly posílány přes poštovní schránku v Praze. Oběma biskupům byly dovoleny i balíky, které správce vyzvedával v Praze. Často se však doručování zpozdílo a některé potraviny se zkazily. Biskupové byli neustále odposloucháváni. V jejich pokojích byly nainstalované „štěnice“.³⁹

³⁵ Mlada (Miroslava Nevrlá, nar. 1916, zemř. 1987), od roku 1937 řeholnice České kongregace sester dominikánek, kvůli poměrům po roce 1948 nedostudovala FF UK, učitelka, internována v Bohosudově a dána do výroby, v letech 1951–1953 internována s biskupy, dělnice v textilní továrně, v letech 1954–1961 účetní v charitním domě v Mukařově, zemřela v Kadani.

³⁶ Konrada (Anna Czepegyová), (1915–1984), od roku 1936 řeholnice České kongregace sester dominikánek, internována v Bohosudově, v letech 1951–1953 se starala v internaci o biskupy jako kuchařka, pracovala v Charitním domě v Broumově, v letech 1957–1964 opět internována s biskupy, od roku 1968 pracovala jako kuchařka na biskupství v Litoměřicích, zemřela v řeholním domě v Kadani.

³⁷ S tou se zde Josef Hlouch již nesetkal. V březnu 1952 byla přemístěna zpět do Roželova, kam byl umístěn internovaný bývalý předseda vlády Mons. Jan Šrámek a bývalý ministr pošt František Hála.

³⁸ Archiv Marie Bláhové, zvuková nahrávka, vzpomínky Josefa Berana v Mukařově v roce 1963.

³⁹ Tamtéž.

Pobyt v Růžodole byl pro biskupa Hloucha nejtěžší. Zdejší internace měla charakter vězení a zásadně se lišila od způsobu pozdější izolace biskupů v jiných objektech. Zdravotní stav biskupa se brzy velmi zhoršil. Opět se mu opakovaly srdeční slabosti a bolestivé bušení srdce. Stěžoval si na nedostatečnou zdravotní péči a dne 10. listopadu 1952 byl převezen na důkladné vyšetření do Ústřední vojenské nemocnice v Praze. I když lékaři doporučili léčbu srdce a rehabilitaci, státní úřady ponechaly biskupa Hloucha v internaci. Ve zprávě se mimo jiné uvádí: „Pacient mívá bolesti hlavy, trpí nespavostí, bolestmi srdce a závratěmi. Někdy mívá pocit chvění zraku. Cítí se unaven, po námaze se dostavuje u něho bušení srdce, někdy se náhle objevuje pocit zrychlené srdeční činnosti, který trvá nejdéle ¼ hodiny. Při uvedených záchvatech mívá pocit vlhkých rukou. Někdy mívá též bolesti za hrudní kostí. Srdce má masivnější zaoblenou levou komoru, aorta elongovaná, dosahuje ke klíčku, akce zrychlená.“⁴⁰

Dne 17. dubna 1953 byl společně s Josefem Beranem přemístěn do zámku v Myštevsi u Nového Bydžova. Stojí ve velkém anglickém parku navazujícím na les. V padesátých letech sloužil zámek k internaci významných osobností. Ještě před příjezdem biskupů „převzala“ zámek do správy StB a celý objekt oplotila. Plot byl vysoký asi tři metry. Ve vzniklém koridoru mezi domem a plotem pobíhali na vodících lankách psi. Také byla upravena sklepení zámku na výslechové místnosti a cely. Dveře tam byly opatřeny filcem a byla zamřížována okna. Správcem a velitelem celého objektu byl jmenován major František Zita.⁴¹ Místní pamětnice Alena Vašinová na něj má jen ty nejhorší vzpomínky:

Velitelem na zámku byl major Zita. Byl to člen StB a byl zapleten do případu Babice. Odstěhoval se pro bezpečnost k nám. Jeho dcera říkala, že se jí zde líbí, jelikož tady po ní lidé neplivou. Přesto si jednou pro něj z Moravy nějakí chlapi přijeli. Byl to velmi otrlý chlap. Když se v hospodě namazal, tak se chlapi snažili z něho něco dostat, ale on prostě nic neprozradil. Byl velmi zlý člověk, neměl ohledy, byl sukníkář a neustále měl snahu získávat sousedy pro spolupráci. Šel z něho strach. Bydlel v krásném domě u vjezdu do areálu zámku. Po zrušení věznice se odstěhoval. Zámek hlídalo devět strážců a na denní směnu byli vždy tři. Všichni

⁴⁰ SOA Třeboň, odd. České Budějovice, archiv biskupství, fond Hlouch, lékařská zpráva ÚVN Praha z 10. listopadu 1952.

⁴¹ František Zita (1919–1995), člen KSČ od roku 1945, 1950–1952 krajský velitel StB Jihlava, na jeho pokyn byl vypracován plán zatčení, či spíše únosu P. Josefa Toufara z Čihoště v souvislosti s číhošským zázrakem. V roce 1952 byl přefazzen na KS StB Hradec Králové.

byli členy StB. Koho tady drží, jsme nevěděli. To jsme se dozvěděli až o řadu let později. Že tu byly i ženy, jsme usoudili z toho, že major Zita kupoval v drogerii dámské potřeby. Také se říkalo, že na vězně je ještě horší jeho žena Vlasta. K areálu nikdo nesměl a štěkot psů byl slyšet až na pole.⁴²

Československý biskup zde nebyl jen s pražským arcibiskupem. Na začátku května přivezli příslušníci StB brněnského biskupa ThDr. Karla Skoupého a týden po něm ze Slovenska rožňavského biskupa ThDr. Róberta Pobožného.⁴³ V zámku byl zadržován ještě jeden vězeň, ale ten byl od ostatních úplně oddělen a jeho totožnost se ještě nepodařilo zjistit.

K obsluze byly přivezeny nové řeholní sestry. Dvě z nich, sestra Zdislava⁴⁴ a Felicitas,⁴⁵ byly z Kongregace Nejsvětější svátosti a třetí, sestra Fides,⁴⁶ z Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka.⁴⁷

V Myštěvsi byly biskupům povoleny také návštěvy příbuzných, samozřejmě na půdě Ministerstva vnitra v Praze a v přítomnosti „orgánů“. Při cestě na návštěvu musel být biskup při průjezdu obcí či městem zakryt dekou. Biskupové uvítali, že pražskému arcibiskupovi bylo dovoleno mít svou knihovnu, kterou mohli také využívat. Stejně jako v Ružodole, tak i zde v Myštěvsi mohli biskupové v zámecké kapli sloužit

⁴² Vzpomínky pamětnice Aleny Vašinové z Myštěvsi při rozhovoru s autorem v roce 2009.

⁴³ Róbert Pobožný (nar. 1890, zemř. 1972), od 25. července 1949 rožňavský biskup, v letech 1950–1953 internován ve vlastní rezidenci, 1953 – 1956 internován mimo diecézi, od roku 1956 se po složení slibu věrnosti a pod dohledem státu opět ujal diecéze.

⁴⁴ Zdislava (Marie Benešová), narozena v Lišově, od roku 1949 řeholnice Kongregace Nejsvětější svátosti v Českých Budějovicích, internována a nasazena do výroby v textilních továrnách ve Varnsdorfu a Trutnově, 18. dubna 1953 – 20. prosince 1957 pečovala o biskupy v internaci v Myštěvsi.

⁴⁵ Felicitas (Aloisie Bařínková), od roku 1950 řeholnice Kongregace Nejsvětější svátosti v Českých Budějovicích, v letech 1953–1957 kuchařka v Myštěvsi, roku 1957 vystoupila z řádu.

⁴⁶ Fides (Karolína Dostálová), od roku 1935 řeholnice Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Brně, sestra v nemocnici v Jihlavě a v Jičíně, dne 27. dubna 1953 byla doslova unesena a tajně převezena do Myštěvsi. V roce 1956 byla převezena do Roželova. V roce 1957 byla propuštěna a pracovala v domově důchodců v Mirošově u Rokycan. O internaci nikdy nepodala žádné svědectví, protože odmítla porušit slib mlčenlivosti, který stejně jako všechny ostatní sestry při svém propuštění musela podepsat.

⁴⁷ Stanislava Vodíčková, *Uzavírám vás do svého srdce: Životopis Josefa kardinála Berana*, Praha: CDK, 2009, s. 247.

mše svaté. Vězni trpěli zimou a nedostatkem pitné vody. Sestra Zdislava později vzpomínala:

Zimu se nám nikdy nepodařilo zahnat. Byla tam sice kachlová kamna, ale byla stavěna na topení poleny. My jsme topily uhlím, ale to se špatně spalovalo, kamna kouřila a větrat jsme nesměli. Nemohli jsme se vůbec k oknům přibližovat. Druhou nesnází bylo to, že jsme byli často bez vody. Pitná voda se dovážela v konvích na mléko. Když někdy pan správce odjel a zapomněl před tím přivést vodu, nemohli jsme vůbec vařit. Užitéková voda od podzimu do jara netekla. Když mne tam v dubnu přivezli, tak ještě netekla. Museli jsme hodně šetřit. Například, když jsme vařili vajíčko, udělali jsme si z té vody čaj.⁴⁸

Přísný režim v Ružodole a Myštěvsi zhoršily biskupův zdravotní stav. Již v Českých Budějovicích dostával čím dál častěji srdeční záchvaty a trpěl bolestmi srdce a hlavy. Velmi se mu zhoršil zrak. Přes toto zhoršení mu nebyla poskytnuta řádná zdravotní péče. Jen občas stráže přivezly lékaře z Nového Bydžova. Léky chodily opožděně. Nemoc a bolest měla vliv na duševní stav biskupa. Začal trpět úzkostnými stavy, a i když měl neustále na blízku ostatní biskupy a sestry, cítil se sám. Jedinou útěchou mu byla rodina, s kterou udržoval neustále písemný styk a v dopisech se zajímal o vše, co se jeho nejbližších týkalo. Špatný zdravotní stav biskupa Hloucha však rodina zjistila při návštěvě v listopadu 1953 a již v lednu 1954 se s žádostí o propuštění z internace obrátila přímo k prezidentovi Antonínu Zápotockému. Sepsal ji bratr biskupa JUDr. František Hlouch a podepsali všichni příbuzní. Žádost podpořil i MNV v Lipníku a také místní organizace KSČ. Doba byla pro podání žádosti příznivá. V polovině září roku 1953 se předsedou SÚC stal JUDr. Jaroslav Havelka,⁴⁹ který vzal vážně prohlášení nového prezidenta Zápotockého o nutnosti pomalé destalinizace a začal tyto principy uplatňovat ve svém úřadě. SÚC se tak stal jediným ministerstvem, kde se již v roce 1954 projevil „uvolnění od tvrdé stalinistické politiky“.⁵⁰

⁴⁸ Archiv autora, spis vzpomínek sestry Zdislavy Benešové na internaci v Myštěvsi.

⁴⁹ JUDr. Jaroslav Havelka, po únorovém převratu patřil mezi sociální demokraty nakloněné politice KSČ, v červnu 1948 vstoupil do KSČ, člen ÚV KSČ, v letech 1951–1953 ministr pracovních sil, v letech 1953–1956 předseda SÚC, 1956–1968 náměstek ministra školství, 1969–1984 náměstek ministra práce a sociálních věcí.

⁵⁰ Tento stav trval jen do maďarských událostí v roce 1956, kdy byli nejdříve liberální komunisté z úřadu odstraněni a úřad samotný později zrušen. Byl nahrazen Sekretariátem pro věci církevní na Ministerstvu školství a kultury.

Snad právě proto SÚC i ÚV KSČ projevil větší zájem o stav biskupa Hloucha a v květnu 1954 ho příslušníci StB eskortovali na vyšetření do Prahy. Nakonec zde již zůstal a byl hospitalizován ve vězeňském oddělení jedné z pražských nemocnic. Na jeho léčbě se podílel prof. Pojer. Na podzim roku 1954 bylo na nejvyšších místech rozhodnuto o ukončení přísné internace a dne 19. listopadu z ní byl propuštěn.⁵¹ Zároveň mu bylo sděleno, že do diecéze se jako biskup vrátit nemůže, a proto mu bylo doporučeno setrvat nadále v některém charitním domě, kde by měl péči řeholních sester. Komunisté tak chtěli zachovat zlepšený zdravotní stav biskupa, ale izolovat ho i nadále od diecéze. Biskup Hlouch se smířil s omezenou svobodou a požádal o přemístění do charitního domu v Šebetově u Boskovic, který se nalézal nedaleko Konice, kde působil jako kaplan v letech 1926–1927. Chtěl domů, na rodnou Moravu, a SÚC mu vyhověl.

Na počátku roku 1955 byl po zlepšení stavu biskup Josef Hlouch převezen do zámku v Šebetově. Od roku 1953 zde zahájil svou činnost Ústav sociální péče pro hluchoněmé dívky. Staralo se o ně sedmnáct řádových sester z kongregace Školských sester de Notre Dame a šestnáct civilních zaměstnanců. Josef Hlouch zde měl vlastní pokoj a stejně jako v Růžodole a Myštěvsi mohl v místní kapli sloužit mše svaté, ale pouze soukromě, duchovenská služba mu byla zakázána. Režim zde měl volnější, úřady mu povolily i procházky kolem zámku a v samotné obci. V ústavu nebyly přítomny žádné strážce. Byly mu povoleny i některé návštěvy a rozsáhlejší korespondence. Podléhala cenzuře, ale chodila přímo, ne přes policejní schránku v Praze. I návštěvy mohl přijímat přímo v Šebetově. Rodina teď k němu měla mnohem blíž. Také měl povoleny pravidelné prohlídky u svého kardiologa v Brně. Zdravotní stav biskupa Hloucha se tak výrazně zlepšil. Se sestrami a některými obyvatelkami ústavu se účastnil i šebetovské poutě, kde si rád zahrál na harmoniku. Také se vrátil ke své literární činnosti a zpracoval životní osudy Anny Marie Zelíkové, jejíž byl v letech 1938–1941 duchovním rádcem. Roku 1957 tak vznikl ucelený životopis *Anna Marie Zelíková, dobrovolná oběť lásky a smíru za duše s podtitulem životopisné črty a myšlenky*.⁵² Zde v Šebetově se také začalo rodit jeho nejznámější dílo, *Minutěnka*. Každý den

⁵¹ NA, fond SÚC, inv. č. 169, karton 195, zpráva o průběhu internace biskupa Josefa Hloucha z roku 1965.

⁵² Josef HLOUCH, *Anna Marie Zelíková, dobrovolná oběť lásky a smíru za duše*, Šebetov, 1957, s. 3, dostupné na www.anickazelikova.cz/anna_marie_zelikova.pdf [cit 24. 7. 2013].

měl večerní promluvy k řeholním sestráům. Ty je tak uchvátily, že biskupa Hloucha požádaly, aby je zapisoval. Později se tyto promluvy staly základem pro uvedenou sbírku duchovních úvah.⁵³

Zlepšení zdravotního stavu, možnost přijímat návštěvy, volnější korespondence, to vše umožnilo biskupovi opět zasahovat do chodu českobudějovické diecéze. Velmi brzy díky povoleným návštěvám v Šebetově navázal biskup Hlouch kontakty se svou diecézí. Návštěvovali ho pravidelně duchovní, kteří mu pomáhali šířit náboženské tiskoviny a předávat rady a instrukce pro kněze v českobudějovické diecézi. Jedním z nich byl i P. František Kocáb ze Lštění u Domažlic, který materiály ze Šebetova rozesílal spolehlivým kněžím, kteří je opisovali a rozesílali dál. Mezi ně patřil například i P. Josef Mošnička z Opařan a jeho dlouholetý přítel a krajan z Milevska, P. Josef Hejl z Lašovic. Od roku 1956 společně rozmnožovali a šířili tiskopisy od biskupa Hloucha. Krajský církevní tajemník nahlásil SÚC ilegální zásahy biskupa Hloucha do diecéze a StB rozjela pátrání. Dne 28. dubna 1957 byl zatčen P. Josef Hejl a 10. června 1957 P. Josef Mošnička. Dne 15. července 1957 byli oba u krajského soudu v Českých Budějovicích odsouzeni pro trestný čin podvracení republiky. Zatímco v diecézi pokračovalo zatýkání dalších „spolupracovníků“ biskupa,⁵⁴ na Sekretariátu pro věci církevní bylo rozhodnuto o dalším osudu Josefa Hloucha. StB vyhodnotila v pozdější zprávě činnost Josefa Hloucha těmito slovy:

V Šebetově zasahoval do řízení českobudějovické diecéze a zapojil se do nepřátelské činnosti. Ta spočívala v rozmnožování nepřátelských kázání, které pomocí řeholnic a kněží rozšiřoval. Také přispíval do fondu pro kněze, kterým byl odebrán státní souhlas za protistátní činnost.⁵⁵

Českobudějovický biskup byl z těchto důvodů dne 6. listopadu 1958 převezen do přísnější izolace ve Viktorově vile v Paběnicích u Kutné Hory, kde byli již od roku 1957 internováni pražský arcibiskup Josef Beran a brněnský biskup Karel Skoupý. Před jejich příjezdem prodělala vila určité změny. Všechna okna vedoucí k příjezdové cestě byla zabíle-

⁵³ ŠRAJEROVÁ, *Českobudějovický biskup ThDr. Josef Hlouch*, s. 20.

⁵⁴ Zatčení byli P. Melka (dostal podmíněný trest na osmnáct měsíců), P. Ungr ze Ševětína (odsouzen na tři roky), P. Brůžek ze Stráže nad Nežárkou (odsouzen na dva roky) a P. Kníže z Frymburka (odsouzen na tři roky).

⁵⁵ NA, fond SÚC, karton 195, zpráva o průběhu internace biskupa Josefa Hloucha z roku 1965.

na, tak aby internovaní biskupové neviděli ven a nemohli být ani spatřeni zvenku. Ve vstupní hale vpravo byla zřízena strážnice a v prvním patře byly připraveny pokoje. Z koupelny v přízemí byla zřízena kaple. Této nevětrané místnosti se později říkalo katakomby. Před domem byl zřízen „výběh“ pro vycházky. Kolem plotu byl koridor pro tři psy. Veleitelem objektu byl Alois Vyšínski a ostrahu měla na starost II. správa SNB v Kutné Hoře.

Pražský arcibiskup Josef Beran ve svých vzpomínkách často uvádí, jaké měli problémy s identifikací místa, kde byli zadržováni:

Vždy když nás převáželi, neměli jsme tušení, kde jsme. Přesto jsme to vždy nějakým způsobem zjistili, tak například jako v Paběnicích. Jedna ze sester našla v kuchyni účet a na něm bylo razítko Politická škola Paběnice. A potom taky místní rozhlas jednou hlásil: „Místní národní výbor v Paběnicích ohlašuje, že škola začne tehdy a tehdy a že přeje dětem mnoho úspěchů v Novém roce.“ Když se strážce našťavaně ptal, jak je to možné, že víme, kde jsme, biskup Karel Skoupý mu řekl, že zapomněli „zarýglovat“ rozhlas.⁵⁶

Biskupové mohli dostávat přes poštovní schránku v Praze balíky. Na vlnu solidarity později vzpomínal Karel Skoupý:

Strážte to pěkně šťvalo. Vadilo jim, jaký je o nás zájem. Přesto ti, co nám pomáhali, nevěděli, kdo zde je. Po amnestii jsme poděkovali panu faráři z Dolních Bučic, který nám posílal ovoce. Vůbec nevěděl, kdo zde je, jen tušil, že někteří církevní hodnostáři.⁵⁷

V roce 1963 začala z iniciativy papeže Jana XXIII. jednání mezi Vatikánem a ČSSR o propuštění biskupů z internace. Na konci dubna 1963 byl Josef Hlouch propuštěn a odjel na léčení do Františkových Lázní, kde byl do 23. května. Věnoval se léčbě srdce, chodil na procházky. V říjnu 1963 byli omilostněni všichni biskupové. Mohli mít volnější režim, ale některá omezení zůstala. Karel Skoupý a Josef Beran byli odvezeni do Mukařova. Biskup Josef Hlouch nastoupil cestu do Koclířova u Svitav. Byl umístěn do zdejšího bývalého redemptoristického kláštera. Po ko-

---

⁵⁶ Rádio Vatikán, „Seriál Kardinál Beran vzpomíná – archivní záznamy rozhovorů,“ www.radiovaticana.cz/serial.php4?id=25.

⁵⁷ Archiv Marie Bláhové, zvuková nahrávka rozhovoru s biskupem Skoupým v roce 1963 v Mukařově.

munistickém převratu se areál stal domovem pro starší řádové sestry de Notre Dame.⁵⁸

Biskup Hlouch mohl přijímat návštěvy a sám vyjíždět do Brna, Olomouce či do Svitav. Nejvíce jezdil do Brna, a to nejen za svým lékařem či rodinou, ale i za kulturou. Se sestrami tak navštívil film Becket a divadelní hru Umučení Páně. Do Svitav jezdíval na jarní a podzimní koncerty sboru Dalibor. S oblibou chodil po představení za oponu pogratulovat účinkujícím a povzbudit je k další tvorbě.⁵⁹ V březnu 1965 se zúčastnil pohřbu švagra Františka Cejпка v Hodolanech. Pod dohledem a v civilu se mohl zúčastnit pohřebního průvodu. V Koclířově dopsal biskup Hlouch knihu duchovních úvah „Minutěnka“.

Do vztahu státu a církve však vstoupily reformy a změny v samotné vládnoucí straně v roce 1968. Začalo Pražské jaro, znamenající liberalizaci poměrů v Československu. Uvolnění režimu přineslo i obrodu katolické církvi. K životu se probouzely i ilegálně fungující řeholní řády. Sekretariát pro věci církevní pozměnil směrnice pro poskytování státního souhlasu. Byla amnestována řada duchovních a zaniklo kolaborantské hnutí MHKD. Zásadní změnou mělo být úplné propuštění biskupů Štěpána Trochty, Karla Skoupého a Josefa Hloucha. Návrat biskupů byl nyní již otázkou týdnů a Pražské jaro přineslo naději i do „bukovky“⁶⁰ v koclířovském parku. Církev se opět nadechla. Kněží a věřící začali požadovat návrat biskupů a stát přestal těmto požadavkům bránit. Josef Hlouch obdržel dopis, či spíše petici, kterou podepsalo 200 kněží jeho diecéze a v němž ho požádali o návrat. Jeho odpověď byla uveřejněna v Lidové demokracii. Radost nad změnami v zemi vyjádřil těmito slovy: „Pravda a láska slibují psát zákony a řídit život.“⁶¹

Petici a dopis pro vládu ve věci propuštění biskupa Hloucha z internace sepsali i bohoslovci na teologické fakultě v Litoměřicích. Vše inicioval tehdejší bohoslovec Miloslav Vlk z českobudějovické diecéze. Nejdříve napsali dopis samotnému biskupovi a požádali ho o návrat do diecéze. S žádostí se obrátili i na vládu. Dopis byl adresován dne

⁵⁸ Jaromír LENOCH, „Historie Koclířova,“ www.koclirov.cz/historie-koclirova-pg16.php [cit. 14. 8. 2013].

⁵⁹ *Pět let Otce biskupa Hloucha v Koclířově*, zpráva Školských sester de Notre Dame o pobytu biskupa Hloucha, Koclířov, dne 2. února 1973.

⁶⁰ Josefem Houchem oblíbená buková alej v Koclířově, přezdíval jí bukovka, dnes se jí říká Minutěnka.

⁶¹ ŠRAJEROVÁ, *Českobudějovický biskup ThDr. Josef Hlouch*, s. 21.

20. května tehdejšímu místopředsedovi vlády ČSSR dr. Gustavu Husákovi a mimo jiné v něm bylo uvedeno:

Vážený pane místopředsedo! S velkou radostí jsme přijali zprávu, že bylo brněnskému biskupovi dr. Karlu Skoupému umožněno ujmout se znovu řízení vlastní diecéze. I když tu nejde o udělení milosti, ale o akt spravedlnosti, přece chápeme tento čin ze strany naší vlády jako projev upřímně míněných snah o obrodu naší společnosti a nápravu křivd minulosti. Ale právě proto nás překvapuje zdoluhavý postup při obnovování práv a spravedlnosti vůči ostatním biskupům. Pociťujeme to jako určitou diskriminaci, když mnozí v minulosti postižení se vrátili okamžitě na svá místa, často i před řádnou rehabilitací. Jako bohoslovcům českobudějovické diecéze jde nám především o biskupa dr. Josefa Hloucha, který byl odstraněn podobně jako brněnský biskup pouze administrativní cestou bez soudního projednání...⁶²

Biskup Hlouch si zároveň vybral organizačně schopného budoucího kněze za svého budoucího sekretáře.⁶³ Do Koclířova mezitím přijel z jižních Čech P. František Sobíšek,⁶⁴ rudolfovský farář, kterého si Josef Hlouch vybral za svého sekretáře, než bude vysvěcen Miloslav Vlk, aby s Josefem Hlouchem dohodli podrobnosti jeho návratu a slavnostních obřadů. Dne 24. května 1968 byl biskup Hlouch přijat ministrem kultury a informací Miroslavem Galuškou, do jehož rukou složil slib věrnosti ČSSR, a byl mu udělen státní souhlas k výkonu biskupské funkce. Po Karlu Skoupém byl druhý internovaný biskup, který se mohl vrátit do své diecéze.⁶⁵

Večer dne 6. června 1968 byl Koclířov svědkem loučení s biskupem Hlouchem. Na dvůr kláštera přijel autobus, který přivezl pěvecký sbor „Dalibor“ ze Svitav. Na chóru zdejšího kostela biskupovi zazpívali Mozartovo „Ave verum“ a Schubertovo „Sanctus“ a „Te Deum“. Josef Hlouch byl dojat a v očích se mu objevily slzy. Druhý den, v pátek 7. června 1968 se rozloučil se všemi sestrami a naposledy se prošel svou

⁶² Osobní archiv Miloslava kardinála Vlka, fond B 3, hnutí mezi bohoslovci na fakultě v roce 1968.

⁶³ Osobní archiv Miloslava kardinála Vlka, fond C 2, 1968–1972, korespondence s Josefem Hlouchem.

⁶⁴ Mons. P. František Sobíšek (zemř. 10. května 2013), od kněžského svěcení 29. 6. 1947 působil ve farnostech českobudějovické diecéze Počátky, Všeruby, Prádl, Nepomuk, Chrástany, Albrechtice nad Vltavou, Rudolfovo, Dubné, Libníč, Dobrá Voda u Českých Budějovic, České Budějovice – Sv. Cyril a Metoděj, jako děkan katedrály sv. Mikuláše v Českých Budějovicích a okrskový vikář vikariátu České Budějovice – město.

⁶⁵ ŠRAJEROVÁ, *Českobudějovický biskup ThDr. Josef Hlouch*, s. 21.

oblíbenou „bukovkou“. Po pěti dlouhých letech opustil Koclířov, aby se znova ujal své opuštěné českobudějovické diecéze a svého „milionu duší“. V sobotu 8. června byl již uvítán v jižních Čechách a za obrovské účasti věřících se účastnil pouti na Křemešník.⁶⁶

ZÁVĚREM

Dne 9. června 1968 byl Josef Hlouch slavnostně přivítán zpět v Českých Budějovicích. Téměř osmnáctiletá internace skončila. Pastýř se vrátil ke svému stádu. Kněží a věřící znovu našli svého biskupa, ten však již nebyl tak silný, jako při svém prvním příchodu v roce 1947. Vrátil se k nim pastýř, který sice přišel s otevřenou náručí, ale vyčerpaný životním utrpením. S pečlivostí sobě vlastní se začal starat o svou diecézi. Byl to nadlidský výkon, vizitace farností, biřmování a uvedení reforem v duchu koncilu. Ve svém pozhnaném poslání pokračoval Josef Hlouch i přesto, že 21. srpna 1968 vpadla o země vojska Varšavské smlouvy a ukončila tak násilně demokratizaci společnosti a její obrodný proces. Nastoupila normalizace a vrátila se platnost různých protináboženských omezení, ale on se vrhl do rekonstrukce katedrály sv. Mikuláše. Stala se jeho hlavním a prvořadým úkolem, který si stanovil. Cítil, že mu ubývá sil a chtěl diecézi zanechat v duchu koncilových reforem upravenou katedrálu. Rekonstrukce katedrály měla být symbolem změn v životě církve. V červnu 1971 byla rekonstrukce dokončena. Biskup Hlouch se tak navždy zapsal do dějin českobudějovické diecéze. Přes všechny překážky normalizačního režimu se podařilo nemyslitelné. Poslední měsíce života biskupa Hloucha byly utrpením. Normalizace dala opět neomezenou moc církevním tajemníkům. V případě Českých Budějovic to byl Leo Drozdek. V roce 1970–1971 se postaral o to, aby postupně odstranil všechny blízké spolupracovníky Josefa Hloucha, včetně sekretáře P. Vlka. Leo Drozdek byl často na starého a nemocného biskupa hrubý a vulgární. Dne 9. června 1972 proběhla mezi biskupem a krajským církevním tajemníkem velmi prudká výměna názorů, kdy Drozdek požadoval přeložení dalších kněží. Druhý den 10. června 1972 vyčerpaný biskup Josef Hlouch zemřel na srdeční selhání. Byl pohřben na hřbitově sv. Otýlie. Zůstal nám odkaz citlivého a hluboce vzdělaného duchovní-

---

⁶⁶ Pět let Otce biskupa Hloucha v Koclířově, dne 2. února 1973.

ho pastýře. Člověka jemného a poeticky založeného, který žil svou vírou a láskou k eucharistii a Panně Marii.

Internment of Bishop Joseph Hlouch

Key words: Bishop, the Church; Agent of the Government; State security; Internment; State Office for Church Affairs

Abstract: This study describes the internment of Bishop Joseph Hlouch of České Budějovice in 1949–1968. Firstly, it deals with his fate in the years 1949–1950 when it was under the control of State Security and an agent of the Government. It consequently describes his isolation in the building of the bishopric over the years 1950–1951 and his removal outside the diocese in March 1952. The main part of the study is devoted to his internment outside the diocese and the internment sites: Kadaň, Myštěves, Šebetov, Paběnice and Koclířov. Archival materials and the testimony of witnesses were primarily made use of for this study.

Mgr. František Kolouch
Katedra dějin a didaktiky dějepisu
PedF UK
M. D. Rettigové 4
116 39 Praha 1